

Motion till riksdagen

1987/88:A33

av Charlotte Branting m. fl. (fp)

med anledning av prop. 1987/88:105 om
jämsköldhetspolitiken inför 90-talet

Propositionen presenteras som regeringens handlingsplan för jämsköldhet mellan könen för den närmaste femårsperioden. Regeringen förmår dock inte leva upp till de förväntningar den förhållandevis pretentiösa rubriken skapar. Förslagen till konkreta åtgärder är få, de allmänt hållna bedömingarna desto fler.

Det är betecknande att regeringen i sin utåtriktade presentation av propositionen sökt skapa intrycket att den innehåller sammanlagt 97 milj. kr. när det reella påslaget för nästa budgetår inskränker sig till 8 milj. kr.

Redan i januari lade folkpartiet fram en omfattande jämsköldhetsmotion, som ännu inte behandlats av arbetsmarknadsutskottet. I den motionen har vi utförligt redovisat vår syn på hur jämsköldhetsarbetet i framtiden skall utformas.

I våra partimotioner i januari föreslogs bl. a.

- en höjning av anslaget till Jämsköldhetsombudsmannen med 1 milj. kr.
- en utredning med uppgift att lägga fram förslag till skärpningar i jämsköldhetslagen
- en parlamentariskt sammansatt jämsköldhetskommitté
- ett brett program för datautbildning av kvinnor
- redovisning av konsekvenserna för jämsköldheten av ekonomisk-politiska åtgärder
- användande av ungdomslagen som jämsköldhetsinstrument
- en jämsköldhetsansvarig vid varje länsskolnämnd
- en höjning av anslaget till Fora för kvinnliga forskare med 1 milj. kr.
- bättre villkor för kvinnligt företagande bl. a. genom att de offentliga monopolen inom vård, omsorg och utbildning avvecklas
- breddning av utvecklingsfondernas verksamhet till att omfatta hela tjänstesektorn
- insatser från de offentliga arbetsgivarna i syfte att stimulera jämsköldhet bl. a. genom att uppmuntra pappaledighet
- avskaffande av sambeskattningen av förmögenhet

Vi kan nu konstatera att regeringen — trots att den har få konkreta förslag att komma med — i mycket liten utsträckning har tagit fasta på våra förslag.

Det från jämsköldhetssynpunkt allvarligaste i propositionen är att regeringen försvarar de offentliga monopolen inom vård, omsorg och utbildning — trots att de i praktiken fungerar som ett näringsförbud mot kvinnor.

Statsbidragsreglerna är på detta område, där särskilt många kvinnor är verksamma, i allmänhet utformade så att enskilda alternativ diskrimineras. Det innebär att en kvinnlig förskollärare som vill starta ett enskilt daghem inte har möjlighet att göra det. Kvinnor får därmed heller inte möjlighet att välja mer än en arbetsgivare. På områden där män traditionellt är verksamma finns normalt inga liknandehinder att starta enskild verksamhet. Denna ordning är omöjlig att försvara från jämställdhetssynpunkt.

Regeringen tycks i propositionen hävda att statsbidrag till enskilda alternativ skulle leda till lägre resurser och därmed sämre kvalitet inom offentlig barnomsorg, vård och utbildning. Regeringen tycks därvid ha bortsett från att de enskilda alternativen också avlastar den offentliga sektorn kostnader. Det bör dessutom understrykas att enskilda skolor och daghem bara kan överleva så länge familjerna efterfrågar deras tjänster.

Den sjunkande kvalitet regeringen säger sig frukta skulle i ett senare skede leda till att "de grupper som anser sig ha råd söker sig till privata lösningar, vilket skulle öka klasskillnaderna i samhället". Här antyds att människor skulle söka sig till helprivata lösningar även i en situation där såväl offentliga alternativ som samhällsstödda enskilda alternativ finns till hands. I själva verket är det i det nuvarande systemet som valfriheten är förbehållen människor som har gott om pengar. Regeringens politik är alltså till skada för både valfriheten och jämställdheten.

I dag har de allra flesta kvinnor i åldern 20—65 år ett förvärvsarbete. På ett sätt kan därmed den svenska kvinnan sägas ha uppnått jämställdhet i form av ekonomiskt oberoende. Men den svenska arbetsmarknaden är starkt segregerad, kanske den mest segregerade i västvärlden. Många kvinnor kan dessutom inte försörja sig själva, än mindre sina barn, eftersom de ofta endast kan få deltidsarbete.

Vi har alltså nått ett stycke på vägen då det gäller jämställdhet i möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden. Men det står i dag för många klart, att kvinnor arbetar inom verksamheter som är mindre eftertraktade av män. I det privata näringslivet har t. ex. kvinnor stabsbefattningar inom personal och information, men når inte beslutspositioner vare sig i linjen eller i styrelserna.

Det är bra att regeringen tänker ta initiativ till en kartläggning av män och kvinnor i styrelserna inom det privata näringslivet och att aktiebolagen måste ange antalet anställda fördelade efter kön. Men vi har mycket långt kvar innan vi nått jämställdhet inom arbetslivet, vilket till stor del beror på att män och kvinnor av skilda skäl har följt olika strategier. För kvinnorna har det i många fall varit viktigare att kunna förena familjeansvar och arbetsliv än att arbeta full tid, göra karriär och tänka på ATP-poäng. Jämställdhetsarbetet måste i fortsättningen inriktas på att både män och kvinnor får reella möjligheter att förena familjeansvar och förvärvsarbete. Vi hänvisar här till det tiopunktsprogram för jämställdhet på arbetsmarknaden som föreslås i vår partimotion från januari.

Vi instämmer i förslaget att arbetsmiljöfonden skall få medel till både information och framtagning av ergonomiskt riktiga verktyg för de olika könen. Men det är oftast i vården som de fysiskt tunga jobben finns i dag, och då gäller det inte verktyg för handen utan hjälpmedel för att t. ex. lyfta och vända patienter. Även för detta ändamål bör medel reserveras.

Ett område där stora informationsinsatser vore på sin plats är försvarsmakten. Alla svenska unga män gör värnplikt. Under sina 7—15 månader, oftast vid helt enkönade regementen, formas unga pojkar till män. Skall vi någonsin göra männen mer jämställda, mer uppmärksamma på skillnader och likheter mellan män och kvinnor, måste vi lägga stor vikt vid försvaret. En del av medlen som avsätts för information och projektverksamhet bör därför gå till försvaret.

Redan den 19 november 1987 — vid den frågedebatt som orsakades av att ett stort antal folktoppartikvinnor ställt frågor i riksdagen — förutskickade det ansvariga statsrådet en utvärdering av jämställdhetslagen. Ännu har dock ingenting hänt. Arbetsmarknadsministern avser senare i vår föreslå regeringen att en särskild utredare tillsätts. Vi vidhåller vårt krav, att lagen bör utvärderas av en parlamentarisk utredning. En sådan innebär både att fler synpunkter tillförs utredningen och att kunskapsspridningen i samhället blir större genom ett aktivt deltagande av politiker från olika håll.

Den nya rapporten om naturvetenskaplig undervisning i skolan visar att flickor har svårare att erhålla höga poäng i framför allt fysik. Utredarna har också påpekat att orsaken snarast står att finna i fysikämnets uppläggning och i flickornas inlärningsstrategier än i skillnader i naturvetenskaplig begåvning. Mycket stor uppmärksamhet bör ägnas just flickors och pojkars olika inlärnin-
g.

En skrivelse från Riksbankens jubileumsfond, som just avlämnats till riksdagen, visar den totala dominansen av anslag till manliga forskare och ämnen, valda av män. Felet är inte längre att det helt saknas kvinnliga forskare utan att ämnen som intresserar kvinnor har så svårt att få anslag.

Regeringen föreslår i propositionen en årlig redovisning i budgetpropositionen av fördelningen av ekonomiska resurser mellan könen. Vi har inget att invända mot detta förslag men vill gå ett steg längre. Samtliga departement bör varje år i samband med budgetpropositionen avge en rapport om jämställdhetsarbetet inom resp. departement och en plan för framtiden med förslag till konkreta åtgärder.

I propositionen föreslås att 5 milj. kr. skall avsättas för studier av mäns och kvinnors tidsanvändning. Hur pengarna skall utnyttjas anges dock i mycket knapphändiga ordalag. På få områden är problemen bättre kända. Dessa medel bör därför användas för att främja jämställdheten snarare än att studera brister i jämställdheten.

Männen spelar en förvånansvärt liten roll i jämställdhetspropositionen. När det talas om män är huvudbudskapet att de skall göra entré i traditionellt kvinnliga arbeten. Det är i och för sig mycket viktigt. Men arbetslivet måste också organiseras så att det är möjligt för både kvinnor och män att förvärvsarbeta och ta ansvar för sina barn.

Vi föreslår därför att 2 milj. kr. avsätts för projektverksamhet i syfte att uppmuntra pappaledighet och andra insatser för att främja en friare mansroll. Vi vill här erinra om att vi i vår partimotion i januari föreslog att arbetsgivarverket skulle få i uppdrag att ta initiativ på detta område inom den statliga sektorn.

Vi föreslår vidare att 2 milj. kr. anslås till JämO för att förstärka myndighetens möjligheter att följa upp jämställdhetslagens krav på aktiva åtgärder

för jämställdhet. Detta engångsanslag skall tillkomma utöver den permanenta förstärkning vi föreslog i vår partimotion i januari. Dessa 2 milj. kr. bör främst användas inom de områden på arbetsmarknaden där det behövs särskilda insatser för att öka andelen kvinnor samt de områden där kvinnor har lägre löner och sämre arbetsvillkor än genomsnittligt.

I partimotionen i januari föreslog vi att utvecklingsfondernas verksamhetsområde skulle breddas så att det omfattar hela tjänstesektorn och inte som i dag främst koncentreras till industrin. Det skulle bl. a. innebära att utvecklingsfonderna även skulle kunna arbeta med att stimulera tjänsteproduktion inom vård, omsorg och utbildning, där många kvinnor är verksamma. Vi föreslår nu att 1 milj. kr. avsätts till utvecklingsfonderna för utökad rådgivning och utbildning m. m. som riktar sig till kvinnliga företagare, framför allt inom den tjänsteproducerande sektorn.

Utredningen "Varannan damernas" föreslog ett antal tidsbestämda mål för kvinnorepresentationen som statsrådet kommenterar i propositionen. Redan 1972 antog folkpartiets landsmöte målet om 40 % för vardera könet i beslutande organ. Detta mål uppnåddes vad avser partiets representation i riksdagen 1986. Vi tillstyrker mot denna bakgrund tanken på tidsbestämda mål. Enligt vår mening borde dock riksdagen uttryckligen ställa sig bakom dessa mål — inte bara som nu inbjudas att ta del av vad regeringen anfört på denna punkt.

I förra årets partimotion om jämställdhet föreslog folkpartiet ett system med tidsbestämda mål och en årlig redovisning till riksdagen om könsfördelningen i statliga organ. Dessa förslag blir nu tillgodosedda. Vi föreslog vidare att regeringen skulle göra ytterligare insatser bl. a. genom att skärpa tillämpningen av jämställdhetsförordningen för att höja andelen kvinnor på de poster särskilt i statliga styrelser och kommittéer som regeringen rekryterar på egen hand — utan förslag från nominerande organisationer. Några sådana åtgärder redovisas inte i propositionen. Vi föreslår därför att riksdagen gentemot regeringen understryker behovet av sådana åtgärder.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utveckling av ergonomiskt riktiga hjälpmedel,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om projektmedel för insatser för jämställdhet inom försvaret,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en parlamentarisk översyn av jämställdhetslagen,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jämställdhetsrapporter och jämställdhetsplaner från varje departement,
5. att riksdagen avslår regeringens förslag om 5 milj. kr. för studier av kvinnors och mäns tidsanvändning,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om flickors och pojkars inlärningsstrategier,

7. att riksdagen för budgetåret 1988/89 anslår 2 milj. kr. till projektverksamhet för att uppmuntra pappaledighet och i övrigt främja en friare mansroll,

8. att riksdagen för budgetåret 1988/89 till JämO anslår 2 milj. kr. enligt vad som anförts i motionen,

9. att riksdagen för budgetåret 1988/89 till utvecklingsfonderna anslår 1 milj. kr. att användas enligt vad som anförts i motionen,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ytterligare åtgärder för att öka andelen kvinnor på de poster i statliga organ och kommittéer som regeringen rekryterar till på egen hand,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om mål för kvinnorepresentation.

Stockholm den 31 mars 1988

Charlotte Brånting (fp)

Sigge Godin (fp)

Elver Jonsson (fp)

Kerstin Keen (fp)